

Történelemtudomány II.

2020. október 16. 13.00-14.45

Magyar politika- és társadalomtörténet az I. világháborútól a Kádárkorszakig

Szekciófelelős:

Kovács Patrik Aurél, +36 20 372 4320

Történelem- és politikatudomány

		Történelemtudomány II.
	Szekcióelnök:	Dr. Szóts Zoltán Oszkár (NEBH)
II. panel	13.00-13.15	Rombai Tibor
	13.15-13.30	Dallman Kristóf
	13.30-13.45	Iváncsó Ádám
	13.45-14.00	Lengyel Nóra
	14.00-14.15	Dávid Benjámín
	14.15-14.30	Uzonyi Anita
	14.30-14.45	Kiss Márton

Történelemtudomány II.

2020. október 16. 13.00-14.45

Magyar politika- és társadalomtörténet az I. világháborútól a Kádárkorszakig

Szekciófelelős:

Kovács Patrik Aurél, +36 20 372 4320

Az Ungvári Királyi Görög Katolikus Kántortanítóképző-Intézet az I.világháború éveiben (1914-1918)

ROMBAI Tibor

Debreceni Egyetem, Történelem és néprajzi doktori iskola

Kutatási terület: Iskolai értesítők mint történelmi források az oktatás és a politika hatásáról

Ungvár iskoláiban 1914-1944 között

tibor13@meta.ua

Mivel a XX század folyamán Kárpátalja azon belül is Ungvár több államalakulathoz tartozott, sok dokumentum tűnt el vagy semmisült meg ezért az iskolai értesítők mint történelmi források is fontos helyet foglalnak el Ungvár iskoláinak kutatásaiban. A kutatás során azt próbálom megvizsgálni milyen hatással volt az I világháború az Ungvári Királyi Görög Katolikus Kántortanítóképző –Intézet működésére az iskolai értesítők tükrében. Az iskolai értesítők segítségével lehetőségünk nyílik feltárni mindazon folyamatokat amelyek kihatottak az oktatásra, nemzetiségi és nyelvi viszonyok változásaira az I világháború alatt. Összehasonlítva az iskolai értesítőket a háború kezdetétől a háború végéig rálátást kapunk, hogyan változott meg a hadbavonult tanulók száma, hogyan oldották meg a behívott tanárok helyettesítését, és miképpen nyilvánult meg a háború előrehaladtával a hadbavonult tanulók emlékének ápolása, és a jótékonyági adományozások megszervezése. Nem utolsó sorban pedig érdemes megemlíteni a hazafias neveltetés jelentőségét a háború utolsó éveiben és a szegény tanulók támogatását a kántortanítóképző-intézet részéről. A magyar iskolai értesítők bibliográfiáját 1996-2006 között Gráberné Bösze Klára és Léces Károly jelentette meg tizennégy kötetben. Mivel 1918-ban elcsatolt területekhez vonatkozó adatok nem kerültek be a bibliográfiába ezért a kutatás jövőbeli irányaként a kántortanítóképző-intézet értesítőinek kutatását tűztem ki célul amelyek az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását követő időszakban jelentek meg (1919-1944).

Kulcsszavak: iskolai értesítők, hadiérlettségi, ifjúsági egyesületek, hadikötvények, I világháború

Történelemtudomány II.

2020. október 16. 13.00-14.45

Magyar politika- és társadalomtörténet az I. világháborútól a Kádárkorszakig

Szekciófelelős:

Kovács Patrik Aurél, +36 20 372 4320

Nemzetközi kapcsolatok a Pius Jezsuita Gimnáziumban

DALLMAN Kristóf

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

Neveléstörténet - Egyháztörténet

kristofdallman@gmail.com

A Loyolai Szent Ignác és társai által 1540-ben, pápai engedéllyel megalapított Jézus Társaság, avagy jezsuita rend évszázadokon át bizonyult a római katolikus egyház legjobb hálózatépítő szervezetének. A XVI. században, a felekezetszerveződések korában a jezsuiták elsődleges célja a pápa, így a katolikus egyház befolyásának megtartása volt. Ennek a célnak az elérése érdekében részt vettek a földrajzi felfedezésekben, Európától távoli földekre juttatták el az evangélium igéit és csakhamar az egész világot behálózó iskolarendszert építettek ki. A rend 1773-as időleges feloszlata után közel fél évszázados megtorpanás következett be a jezsuita iskolahálózat építésében, azonban a XIX. század első harmadától újult erővel folytathatták a megkezdett munkát. Magyarországon – bár korábbi jelentőségüket nem tudták visszaszerezni – 1853-ban térhettek vissza a Jézus Társaság tagjai. Először 1860-ban Kalocsán, majd 1912-től Pécs városában alapítottak gyorsan kiemelkedő státuszba emelkedő középiskolát. A Pécsi Pius Alapítványi Jézus-társasági Katolikus Gimnáziumot gróf Zichy Gyula pécsi megyéspüspök alapította és hamarosan országos szinten is a legkorszerűbb intézmények közé emelkedett. A pécsi iskolaalapítás az 1909-ben önállóvá váló magyarországi jezsuita rendtartomány egyik legelső és legjelentősebb eredménye volt. Az iskola első igazgatója a kalocsai gimnáziumból Pécsre hívott jezsuita, P. Jablonkay Gábor SJ volt. Ő alapozta meg a gimnázium pedagógia programját és kezdte kiépíteni a pécsi jezsuiták nemzetközi kapcsolatait. Intézményvezetőként folyamatos kapcsolatot tartott a rend római központjával és a Szentszékkal is. Az első világháború utáni szerb katonai megszállást követően a Pius Gimnázium diákjai több esetben reprezentatív szerepkörben jutottak el külföldre, így egészen a római pápai udvarba is. A konferenciaelőadás célja – az iskola működésének levéltári forrásokra alapuló áttekintése mellett – a Pius Gimnázium példáján keresztül bemutatni a jezsuiták rendkívüli hálózatépítő képességét a XX. század első felében.

Történelemtudomány II.

2020. október 16. 13.00-14.45

Magyar politika- és társadalomtörténet az I. világháborútól a Kádárkorszakig

Szekciófelelős:

Kovács Patrik Aurél, +36 20 372 4320

A Pozsonyi Torna Egylet története: 1880–1945

IVÁNCsó Ádám

PhD-hallgató

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Kutatási terület: magyar sporttörténet, szlovák és ruszin nemzetiségtörténet

adam.ivancso@yahoo.ca

A dualizmus időszaka a magyarországi polgárosodás fénykorának számított. A városi lakosságnak a közösségi élet iránti igénye soha nem látott szintre emelkedett. Egyre nagyobb számban alakultak kaszinók, olvasóköri, ipartestületek, segélyező egyesületek, dalegyletek és egyéb célokkal létrejött társaságok, amelyek jelezték a polgárság önszervezőképességének a fejlődését, valamint a szabadidő tartalmas eltöltése iránt megnövekedett igényt.

Pozsony város lakosságának élénk közösségi élete révén számtalan egyesület alakult a 19. század utolsó harmadában, köztük több olyan szervezet, amely hosszú évtizedekre meghatározó szerepet játszott a város életében. Ilyen volt a közterek állapotának javítása szempontjából az 1868-ban alapított Pozsonyi Városszépítő Egyesület, a szellemi művelődés terén az 1874-ban létrehozott Toldy-kör, illetve a testkultúra felvirágoztatásában az 1880-ban megalakult Pozsonyi Torna Egylet. Kutatásom e harmadik egyesület történetébe kíván betekintést adni, amely révén a város sportéletének fejlődését, és a helyi magyar polgárságnak ebben játszott szerepét kívánom ismertetni.

Jelentősége ellenére a PTE története egy alig kutatott témának számít. Pozsony, illetve a Felvidék történetével kapcsolatos kiadványok vagy tömör összefoglalókat közöltek az egyletről, vagy úgy mutatták be a klubot, mint a korszak sportéletének egyik szereplőjét a sok közül. Az önálló feldolgozás hiányának oka az lehetett, hogy a klub iratanyagának java rendkívül töredékesen maradt fenn. Sokáig úgy tűnt, hogy az első világháború előtti időszak évkönyvei teljesen elvesztek, s egy 1883-as alapszabályt, valamint egy 1895-ös évkönyvet leszámítva a hazai közgyűjtemények alig rendelkeznek a klubtól származó anyagokkal. Azonban a Magyar Olimpiai és Sportmúzeum levéltárában a Kerecsi Endre hagyaték részeként sikerült rátalálni az alapítástól a Nagy Háborúig tartó időszak 18 darab évkönyvére, amelyek a kutatás kiindulóanyagát adták. A hiányzó évek információit olyan korabeli sajtótermékekből tudtam pótolni, mint a Herkules, a Tornaügy, a Sport-Világ, a Sporthíradó, vagy a Nemzeti Sport. Ezek a lapok nemcsak a versenyeredményeket közölték, hanem a sportegyletek közgyűléseinek jegyzőkönyvkivonatát, és a torna-, illetve atlétikamozgalom hazai fejlődésének legfontosabb eseményeit is.

Az impériumváltást követő két és fél évtized bemutatásában a Pozsonyi Városi Levéltárban (*Archív mesta Bratislavy*) a klubbal kapcsolatban őrzött iratanyag mellett Turczel Lajos és Igor Machajdík sporttörténeti munkái segítettek. Emellett a Pozsonyligetfaluban felépített sporttelep révén a PTE maga is közrejátszott abban, hogy a Duna túlsó partja a város elválaszthatatlan részévé váljon, így a felhasznált szakirodalomból nem lehetett kihagyni Fogarassy László helytörténeti munkásságát sem.

A Tavaszi Szél Konferencia révén szeretném ismertetni a magyar sport egyik patinás, de elfeledett klubjának történetét.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

Kulcsszavak: Pozsony, Felvidék, sport, sporttörténet, felvidéki magyarság

Történelemtudomány II.

2020. október 16. 13.00-14.45

Magyar politika- és társadalomtörténet az I. világháborútól a Kádárkorszakig

Szekciófelelős:

Kovács Patrik Aurél, +36 20 372 4320

„Save the Children”: Egy nemzetközi gyermekvédelmi mozgalom magyarországi nőtörténeti aspektusai

LENGYEL NÓRA

Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskola Modernkori Magyarország Doktori Program

Történelemtudomány

noralengyel7@gmail.com

Előadásom középpontjában egy ma is működő nemzetközi gyermekvédelmi szervezet áll: a Londonban 1919-ben alapított The Save The Children Fund, amelynek magyar vonatkozásait vizsgálom, egészen pontosan az 1936-ban létrejött és 1944-ig működő magyarországi fiókszervezete tevékenységét, nemzetközi beágyazottságát.

A The Save The Children Fund feladataként tűzte ki, hogy harcoljon a gyermekek jogaiért és életminőségük javításáért szerte a világon. A szervezet munkája során magyarországi vonatkozásban az oktatás és a gyermekvédelem került előtérbe. A magyarországi nőtörténetírásban hiányként jelenik meg a különböző civil és felekezeti nőmozgalmak nemzetközi kapcsolatrendszerének alapos vizsgálata, miközben a magyar szervezetek jelentősen integrálódtak a főleg angol és francia alapítású szervezetekbe. A különböző humanitárius mozgalmak története láthatóan összekapcsolódik a nőtörténettel, hiszen ezen mozgalmak alapítói és működtetői a legtöbb esetben nők voltak. Jelenlegi ÚNKP-kutatásomban arra a jelenségre mutatok rá, hogy a felső- és felső-középosztálybeli nők, főleg arisztokrata családok női tagjai fontos szerepet játszottak a nősegítő, gyermeksegítő és gyermekmentő, valamint különböző civil és humanitárius szervezetek munkájában. Ennek vizsgálata során bukkantam rá Esterházy Móriczné Károlyi Margit tevékenységére a Vöröskereszttel és a The Save The Children Fund szervezettel folytatott levelezése kapcsán. Előadásom keretében egyrészt egy nemzetközi humanitárius szervezet történetének egy nemzeti, tagszervezeti fejezetét vizsgálom, másrészt a magyar gyermekvédelem, humanitárius segítségnyújtás és női civil és jótékonyági tevékenységek történetét igyekszem új megvilágításba helyezni a vizsgált szervezet történetének kontextusában.

Történelemtudomány II.

2020. október 16. 13.00-14.45

Magyar politika- és társadalomtörténet az I. világháborútól a Kádárkorszakig

Szekciófelelős:

Kovács Patrik Aurél, +36 20 372 4320

Háború és társadalom – Gyoma és Endrőd társadalmi és demográfiai változásai az 1940-es években

DÁVID Benjámín

Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Történelem- és politikatudományi szekció

d.ben0269@gmail.com

Az 1940-es években jelentős társadalmi és demográfiai változásokon esett át Magyarország. Nem volt olyan település, amely ne lett volna érintett a II. világháború vagy az azt követő időszak borzalmainak. Az országos adatok mellett fontosnak tartom, azt, hogy helyi szinten is részletesen feltárássra kerüljenek, hogy a vizsgált korszakban milyen változásokon esett át az adott közösség. Ezen időszakra történő vizsgálatok során érdekes adatokhoz és adalékokhoz juthat a kutató. Ezért döntöttem úgy, hogy szülővárosom, Gyomaendrőd 20. századi történetét kezdem el részletesen vizsgálni. (Meg kell említeni, hogy a vizsgált időszakban Gyoma és Endrőd két különálló község volt, majd az 1982 évtől, az összevonást követően, találkozhatunk Gyomaendrőd településsel.)

Előadásomban az kívánom bemutatni, hogy mely források segítségével készíthető el a II. világháborúra vonatkozó veszteséglista. A levéltári dokumentumok, szakirodalmak és az online adatbázisok segítségével összeállított veszteséglista segítségével kerül bemutatásra, hogy Gyoma és Endrőd községek lakosságából hányan lelték halálukat a II. világháborúban. Prezentációmban részletesen kitérek arra, hogy a katonai és a civil lakosság (polgári lakosság, holokauszt és málenkij robot) veszteségei milyen hatással voltak a vizsgált település demográfiájára. Bemutatásra kerül, hogy a világháborút követően az 1940-es évek második felében milyen társadalmi változásokon estek át a települések (német kitelepítés, csehszlovák-magyar lakosságcsere, áttelepülés) és ezek, miként jelennek meg a Gyoma és Endrőd társadalmán.

Prezentációm utolsó részében a népszámlálási adatok és az anyakönyvi adatok segítségével ismertetem, hogy a II. világháború alatt és az azt követő években miként alakult a vizsgált településeken a születési, házassági, halotti és a népszaporulat adatai. Továbbá a háború következtében milyen demográfiai változások mentek végbe Gyoma és Endrőd községekben.

„AZ INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI MINISZTERIUM ÚNKP-19-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI

KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

Történelemtudomány II.

2020. október 16. 13.00-14.45

Magyar politika- és társadalomtörténet az I. világháborútól a Kádárkorszakig

Szekciófelelős:

Kovács Patrik Aurél, +36 20 372 4320

Újpeéry Elemér diplomata tevékenysége az írásos emlékek nyomán

UZONYI Anita

Debreceni Egyetem

Történelem

uanita93@gmail.com

Tervezett előadásom címe is jól mutatja, hogy kutatásom alanya – Újpeéry Elemér – korántsem átlagos diplomáciai tevékenységének bemutatását tűzi ki célul. Feltárása során nem csupán tényszerű adatokra, szakirodalmi leírásokra törekszem, hanem a róla, általa született (korabeli, visszatekintő) írásos emlékek képezik fókuszát előadásomnak.

Újpeéry Elemér a két világháború között tevékenykedett diplomataként, bár nem az első vonalat képviselő politikusok közé sorolható, a „szürke eminenciális” jelzőt igen merész vállalkozás személye felé használni. Életéről, munkásságáról eddig még nem született monográfia, így célom, hogy az életpályája egészét célzó kutatást végezzek. Diplomata pályája abszolút nem jellemezhető közepszerűként, hiszen tehetségének és a korszak körülményeinek hatására igen felívelő pályát futott be. Az előadásom során az idáig vezető út felvázolása elengedhetetlen, de a prezentáció fókuszában az 1940-es évek eleje, avagy Lisszaboni tevékenysége áll. Kutatásom során mind személyes, mind politikai hagyaték birtokába jutottam, így ezt a felvázolást ezek segítségével teszem meg, némi elemzéssel és magyarázattal. Úgy hiszem, hogy így még inkább betekintést nyerhetünk egy diplomata életének mindennapjaiba, olykor nehézkes döntéshozatalaiba.

Kutatásom egyik fő hipotézise, hogy a két világháború közötti kiütkeresést, a- mi a második világháború végéféle éri el csúcspontját - miként éli meg egy korabeli diplomata. Több követi jelentés érinti ezt a problémát, illetve egyfajta személyiségváltozáson is keresztül megy a szóban forgó diplomata – amit egyébként egy pszicho biográfiai vizsgálat során szintén érdemes vizsgálat alá vonni. Ez nem véletlen, hiszen karrierjének elején Imrédy Béla személyi titkárjaként dolgozott, a tény ismerete az adott hipotézis vizsgálatok releváns, hiszen a német kapcsolatok prioritása domináns szerepet kap. Házassága Imrédy Béla unokahúgával szintén a „németbarátságát” erősíti, ám életpályájának vizsgálatakor ez a kijelentés mégis cáfolatot kap. Az 1940-es évek idején az egyre erősebb angol orientáció érvényesül, ami párhuzamba vonható a magyarországi kiugrási eseményekkel.

Ezen túlmenően fontos politikai események résztvevőjeként tartható számon, mint például az első német kapcsolatfelvételek – találkozás Hitlerrel, vagy említhető az első bécsi döntés. Kapcsolatai is szerteágazóak, olyan exponált jelentőségű pozícióval rendelkező politikusokkal állt bizalmi kapcsolatban, mint Teleki Pál, Imrédy Béla, Kánya Kálmán stb.

Mindezek alátámasztására szolgálnak az írásos emlékek- követi jelentések, visszaemlékezések, levelezések – melyek útján kívánom életpályáját bemutatni.

Történelemtudomány II.

2020. október 16. 13.00-14.45

Magyar politika- és társadalomtörténet az I. világháborútól a Kádárkorszakig

Szekciófelelős:

Kovács Patrik Aurél, +36 20 372 4320

A Rákóczi-szabadságharc emlékezete 1953-ban

KISS Márton

Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földtudományok Doktori Iskola

földtudományok

kiss.marton1990@gmail.com

Az 1948-as hatalomátvétel után a hatalmát kiépíteni kívánó kommunista vezetés előszeretettel kereste azokat a történelmi alakokat, akikre támaszkodni lehetett hatalmi legitimációjuk szempontjából. Egyik ilyen szereplő a 18. század függetlenségi küzdelmeit vezető II. Rákóczi Ferenc (1676-1735) lett, akinek hatalmas ünnepséget rendeztek 1953-ban, a szabadságharc kirobbanásának 250. évfordulóján. Ideológiai szempontból személye azért is különleges, mert Rákóczi az előző politikai és hatalmi struktúra számára is fontos, nemzeti szerepet töltött be. 1937-ben ugyanis neki állítottak szobrot a budapesti Kossuth téren, ahol maga Horthy Miklós mondott beszédet, egy évvel (1938-ban) később pedig az ő személyét használták fel a felvidéki bevonulás során, mint hivatkozási és legitimációs alapot. Az ekkoriban kiadott Rákóczi emlékkötetek mellett több bankjegyet is kiadtak a fejedelem arcképével. Az új politikai vezetés így több oldalról indított „offenzívát” az emlékezet újraalakítására. Először a Kossuth téren tartottak az előzőekhez hasonló megemlékezést a párt politikai vezetésével, amiről már filmfelvételt is készítettek az utókor számára. Ezután különböző történészi munkákat adtak ki a történelmi historiográfia megalapozására. Végül, de nem utolsósorban megkezdték a szabadságharccal foglalkozó filmek sorozatát a Rákóczi hadnagya című alkotás elkészítésével. Előadásomban a Rákóczi-szabadságharccal kapcsolatos emlékezetpolitika átalakítását kívánom bemutatni a kritikai geopolitika szemszögéből, mivel az emlékezet földrajzi területekhez való kötődése nagy mértékben magyarázhatja az akkori és a mostani identitásuk kialakulását. A vizsgálat során a korszakban kiadott történészi munkák, az archív filmfelvételek és dokumentumok segítségével mutatom be az emlékezet átalakítására tett kísérletet.